
Noter i marginen

Gassen og geopolitikken

Det er efterhånden mange uger siden, at fristen udløb for at indsende sine indvendinger mod naturgasrørledningsprojektet Nord Stream i Østersøen til Energistyrelsen. Det vil den danske offentlighed formentlig ikke vide en snus om. For i modsætning til i lande som Sverige, Tyskland og Finland har der stort set ikke været nogen offentlig debat om, det er en god ide, at vi nu får bygget to store naturgasrørledninger fra Rusland til Tyskland gennem Østersøen.

Tværtimod er det flere år siden, at Dong indgik en stor kontrakt med Gazprom om at købe gas fra netop Nord Stream: ud fra betragtningen om, at når Danmark ophører med at være selvforsynende med gas (om anslået 10-15 år, red.), så gælder det om at have sikret sig leverancer. Og vi bliver jo nødt til at købe den af dem, der har den: Og det er nu engang russerne. Hvad enten vi kan lide det eller ej.

Spørgsmålet er så, hvorfor Nord Stream har været genstand for en rasende debat i andre lande, der grænser op til Østersøen – herunder i lande, som allerede nu er afhængige af russisk gas, og derfor vel skulle have vænnet sig til tanken.

Forklaringen på det er enkel: Modstanderne i lande som Sverige, Tyskland, Finland, Polen, Estland, Letland og Litauen betragter Nord Stream som andet end et gasforsyningsprojekt. De ser den som et led i en strategi, der skal fastholde Ruslands kontrol med de tidligere sovjetrepublikker – EU's naboer mod Øst – og skal forhindre dem i at blive en del af Europa.

Frem for alt står slaget om stormagten blandt de postsovjetske republikker, Ukraine. Allerede nu kommer en fjerdedel af EU's gasforbrug fra Rusland, og 80 procent af den importerede gas transporteres over ukrainsk territorium. EU's import forventes at stige voldsomt i de kommende årtier, når felterne i blandt andet Nordsøen bliver tørlagt.

Transitten sikrer Ukraine indtægter fra Rusland – men det giver også ukrainerne et magtmiddel, fordi russerne er nødt til at indgå aftaler med dem om brug af deres gastransportsystem. Hvis Ukraine ikke markeret politisk, kan Rusland ikke bare lukke for gassen, for så lukker den jo også for gassen til sin største kunde, Europa. Og det har store økonomiske konsekvenser, som gas-

krigen denne vinter viste: Gazprom tabte milliarder, og europæerne kvitterede ved at købe mindre russisk gas og – i dette tilfælde – mere gas fra Norge og Qatar. Desuden kan det have den utilsigtede konsekvens, at EU begynder at satse stort på flydende gas – som ganske vist er dyrere, men til gengæld kan transporteres med skib, tog og tankvogne.

Derfor vil Rusland gerne gøre sig mest mulig uafhængig af Ukraine: Særlig på et tidspunkt, hvor den provestlige ukrainske præsident Viktor Jusjtjenko bliver ved med at fabule om ukrainsk medlemskab af EU og Nato. Hvis Ukraine – Ruslands slaviske lillebror – blev 'vestligt', demokratisk og velstående, så ville det være umuligt at opretholde et autoritært regime i Rusland. Det bygger nemlig på myten om, at slaverne ikke egner sig til demokrati i vestlig forstand.

EU – forstået som Europa-Kommissionen – er imidlertid interesseret i en europæisering af Ukraine – for med den følger stabile grænser, respekt for loven og overholdelse af internationale aftaler, og sådanne naboer vil EU gerne have. I slutningen af marts indgik EU og Ukraine derfor en skelsættende aftale. Ifølge den såkaldte Bruxelles-deklaration skal EU hjælpe med at modernisere og udbygge det ukrainske gastransportsystem, så det i fremtiden kan levere langt mere gas til Europa. Samtidig vil EU købe gassen af Rus-

land ved Ruslands grænse og så selv afregne transitten med Ukraine. Hidtil er det Gazprom, som har stået for leverancerne helt frem til EU's grænse – og betalt Ukraine for transit.

Den aftale har gjort russerne aldeles rasende, og de har ladet forstå, at de ikke accepterer den og vil forhindre dens realisering. Hvis det handlede om gas, kan det være vanskeligt at forstå den russiske modstand: For med udbygningen af det ukrainske gastransportsystem på EU's regning, er det ikke strengt nødvendigt at bygge Nord Stream, russerne kan spare pengene og levere mere gas til EU gennem Ukraine. Samtidig 'slipper' russerne for at få stjålet deres gas af ukrainerne eller skændes om ubetalte regninger fra Ukraine i fremtiden: For hvis gassen bliver købt ved Ruslands grænse, så vil ukrainerne jo stjæle den fra EU, og russerne kan jo bare lade være med at sælge gas til ukrainerne selv, hvis de ikke betaler.

Men som sagt er russerne ikke blevet glade. De har sagt, at de ikke vil levere mere gas gennem Ukraine til EU, og at EU ikke bare kan tillade sig at bestemme forsyningsvejen. De har også advaret om, at hvis ikke Nord Stream (og det tilsvarende projekt South Stream gennem Sortehavet) bliver bygget, så garanterer de ikke for konsekvenserne. Så vil de sandsynligvis satse på markedet for flydende gas og sælge til andre end europæerne.

Allerede nu står det klart, at aftalen mellem EU og Ukraine ikke lader sig realisere uden russisk accept. Ukraine står aktuelt og mangler fire milliarder dollar til at fylde i sit gas-transportsystem forud for vinteren. Det er nødvendigt for at skabe det tryk, der skal til, for at drive pumpjerne, når så meget gas skal sendes til Europa til vinter. Alternativt vil Ukraine skulle tage gassen af den mængde, der bliver sendt til Europa fra Rusland, og så gentager striden sig fra sidste vinter.

EU har afslået at låne ukrainerne pengene. I en finanskriser er der ikke ekstra midler på kistebunden. De eneste, som kan/vil låne Ukraine pengene, er russerne, men den aftale kommer kun i stand, hvis Ukraine enten lader Rusland købe sig ind i gastransportsystemet eller opgiver planerne om at afregne transitten med EU selv.

Så nej, aftalen mellem Ukraine og EU bliver ikke til noget i sin nuværende form.

Til gengæld kan man så overveje om det ikke er et argument for, at Nord Stream heller ikke burde blive til noget – og EU allerede nu skulle gå i gang med at satse stortilet på flydende gas – som kræver opførelse af gasterminaler – og andre energikilder. Ud fra betragtningen om, at Rusland ikke skal bruge gasvåbenet mod EU. Flydende gas kan man af-tage fra hvem som helst, hvor som helst, der er gasterminaler.

Garanteret er der folk, som er fortalere for den strategi i Europa-Kommissionen. I Danmark er der næppe. Her forventes et ja til Nord Stream at blive en formssag.

Anna Libak er litteraturredaktør på Weekendavisen og redaktør af Udenrigs.